

הלכות מעשיות

שיעורו של מורנו הגאון הרב מצליח-חי מאזוז שליט"א

שודר בערוץ "קול ברמה" בתכנית "בית ההוראה"

העלון מוקדש לע"נ רבותינו עטרת תפארת הפוסקים

מרן רבנו מאיר מאזוז זצוק"ל ומרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

הלכות ראש השנה

ערב ראש השנה: מצות תענית בערב ראש השנה. הרוצה לבטל מנהגו להתענות. **תפלות ראש השנה:** חזן ותוקע בתשלום. זמן עריכת ברית מילה.

אכילה ביום תענית לא קבוע. מצוה להחמיר בימים אלו יותר מרגילותו בשאר ימי השנה. עצה לחומרא ראויה. **מקצת הלכות תשובה:** בקשת מחילה מחברו או רבו, והאם חייב למחול. חיזוק בענין שמירת הלשון. בקשת מחילה מנפטר. גילוי קעקועים שעל ידו בסתם ובמקום ששרוול החולצה מפריע.

מצות תענית בערב ראש השנה

א. שאלה: אדם שהתענה בערב ראש השנה והיה בדעתו להתענות בכל שנה בערב ראש השנה, והשנה הזדמנה לו נסיעה ארוכה וקשה עליו לצום, האם עליו לעשות התרת נדרים?
תשובה: אם האדם רוצה לבטל לגמרי את מנהגו להתענות בערב ראש השנה, צריך התרת נדרים.
אבל אם כוונתו לבטל את התענית מחמת אונס באופן חד פעמי (מחמת הנסיעה וכדומה), רשאי לאכול ללא התרה, כיון שאינו מבטל מנהגו לגמרי.

מקור המנהג להתענות בערב ראש השנה

המקור להתענות בערב ראש השנה, הביא הטור (סימן תקפא) מהמדרש (תנחומא אמור אות כב), שהיתה מדינה שהיו חייבים סכום כסף גדול למלך ולא שילמו את המס. המלך יצא אליהם בצבא גדול כדי לכבוש את המדינה ולקחת מהם את כל רכושם, אבל כשהתקרבו המלך וצבאו לעיר, יצאו גדולי העיר לקראת המלך וביקשו ממנו מחילה, ואמרו לו אין לנו מה לתת לך, המלך

הסכים למחול להם על שליש מהחובות. אבל גם הסכום הזה לא היה ברשותם, והמלך המשיך להתקדם לעבר העיר. כאשר המלך התקרב לעיר יותר, יצאו הבינונים לקראת המלך, כל אנשי העסקים ומי שיש לו מעט חשיבות, וביקשו מהמלך מחילה ואמרו לו אין לנו מה לתת לך, גם כאן התרצה להם המלך ומחל להם עוד שליש.

אבל כיון שגם שליש אחד לא שילמו, המלך המשיך להתקדם לעבר העיר.

כשהתקרב המלך ועמד בשערי העיר, יצאו כל אנשי העיר – אנשים, נשים וטף לקראת המלך. כשראה זאת המלך התרצה למחול להם את הכל, ואמר להם "מכאן ולהבא חושבנא", כלומר, מכאן ואילך אני רוצה מכם דין וחשבון מדי חודש בחודשו.

המדרש ממשיך משל זה לימי ראש השנה. המלך הוא הקב"ה, וכאשר מתקרב יום הדין, הצדיקים מתענים ערב ראש השנה, ובזכות התענית שלהם הקב"ה מוחל שליש מהעוונות של עם

הרוצה לבטל מנהגו להתענות

ב. שאלה: ומה יעשה אדם שרגיל להתענות בערב ראש השנה וכעת אינו יכול להתענות?

תשובה: אם האדם רוצה לבטל לגמרי את מנהגו להתענות בערב ראש השנה, עליו לעשות התרת נדרים. אבל אם כוונתו לבטל את התענית באופן חד פעמי מחמת הנסיעה וכדומה, או כל אונס אחר, יכול לאכול בלי התרה, כיון שאינו מבטל מנהגו לגמרי¹.

תשובה בהרחבה: כתב מרן בשלחן ערוך (יו"ד סימן ריד ס"א): דברים המותרים והיודעים בהם שהם מותרים נהגו בהם איסור, הוי כאילו קבלו עליהם בנדר ואסור להתירם להם.

הלכך מי שרגיל להתענות תעניות שלפני ראש השנה ושבין ראש השנה ליום כיפורים, ומי שרגיל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מראש חודש אב או מי"ז בתמוז, ורוצה לחזור בו מחמת שאינו בריא, צריך התרת נדרים בפני שלשה.

אם בשעה שהתחיל לנהוג היה דעתו לנהוג כן לעולם, ונהג כן אפילו פעם אחת, צריך התרה. ויפתח בחרטה שמתחרט שנהג כן לשם נדר.

לפיכך הרוצה לנהוג בקצת דברים המותרים, לסייג ופרישות, יאמר בתחלת הנהגתו שאינו מקבל עליו כן בנדר, וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כן אלא בפעם ההוא או בפעמים שירצה, ולא לעולם. עכ"ל מרן.

ומבואר שמנהג שנוהג בו אדם או שציבור נוהג בו, נחשב כנדר. למרות שלא קיבל בפירוש, הדבר נחשב כנדר מדרבנן. כיון שהאדם לא אמר שנוהג כך "בלי נדר".

ואפילו נהג כך רק פעם אחת, אם בשעה שהחל לנהוג בזה היה דעתו לנהוג כן לעולם, מנהגו נחשב כנדר וצריך התרה בפני שלשה.

כיצד יעשה, הרי אינו יכול להתחרט על מה שקיים את המצוה², וכיצד יבקש התרה על מצוה שקיים?

ישראל. בעשרת ימי תשובה אנשים רבים יותר מתענים, והקב"ה מוחל על שליש נוסף. כאשר מגיע יום הכיפורים וכל עם ישראל מתענים, הקב"ה מוחל גם על השליש האחרון. מכאן למד הטור סמך למנהג אשכנז להתענות בערב ראש השנה. (וע"ע בספר המנהיג הלכות ראש השנה, ובספר ארחות חיים דיני ערב ראש השנה ס"ג).

מרן בבית יוסף הקשה על המדרש, שאם כן ערב ראש השנה חשוב כמו יום הכפורים, שהרי בערב ראש השנה מתכפר שליש העוונות כמו יום הכפורים, והוא חשוב כמו כל תשעה ימי תשובה, שהרי בכל תשעה ימי תשובה אינו מתכפר אלא שליש ובערב ראש השנה לבדו מתכפר שליש. ומן הדין היה שערב ראש השנה לא יהיה שקול כמו יום הכפורים ועשרת ימי תשובה?

ביאר מרן שיש הבדל באיכות בין השלישים הללו. בערב ראש השנה אמנם נמחל שליש על ידי התענית של הגדולים, אבל הוא שליש של עוונות שקלים להימחל, מדובר בעבירות שאינן כל כך חמורות. אבל ביום כיפור נמחל השליש הקשה יותר, העבירות החמורות יותר, שבשבילם צריך את יום הכיפורים עם הכח שהקב"ה נתן בו למחול גם על עוונות חמורים.

הטור כידוע ישב גם בספרד, והוא כתב שהמנהג הזה הוא מנהג אשכנז. אבל מרן בשולחן ערוך (סימן תקפא ס"ב) כתב, נוהגים להתענות ערב ראש השנה. ומבואר שלא הדגיש שהוא מנהג אשכנז, אלא כתב בפשיטות שכך הוא המנהג, ומשמע בכל מקום.

וכבר העיר הגאון רבי שם טוב גאגין בספר כתר שם טוב (ח"ד מנהגי ר"ה עמ' סא) שבאמת אצל הספרדים אין אחד מאתנו מתענה, ואם כן היה למרן לכתוב נהגו בני אשכנז.

ואפשר לומר שבזמן מרן מנהג זה פשט גם בארצות הספרדים, ובפרט אחר שהטור הביא סמך יפה למנהג מהמדרש, לכן כתב מרן בסתם שנוהגים להתענות, ולא כתב שהמנהג הוא רק בארצות האשכנזים, על מנת שמי שיוכל להתענות יתענה.

¹ ודע שכל זה דוקא במנהג, אבל אם קיבל בנדר חייב לנהוג כן, ואין לבטל אפילו פעם אחת. וכן כתב מרן ראש הישיבה צוק"ל הכ"מ בספר שו"ת אחימלך הכהן (חיו"ד סו"ס ט"ו).
² רבותינו (קדושין מ:): אומרים שאדם המצטער על מה שקיים מצוה, אותה מצוה נמחקת לו, אפילו אמר כן בינו לבין עצמו. כמו שיש חרטה

מרן כתב שיאמר שמתחרט על מה שקיבל זאת בלשון נדר. הוא לא מתחרט על עצם המצוה אלא על מה שלא אמר בלי נדר. לפי זה יוצא שאדם שהתענה בערב ראש השנה בשנה הקודמת, היות והיה בדעתו שגם שנים הבאות יתענה בערב ראש השנה, עליו להתענות כל שנה, ולכאורה אם רוצה להפסיק עליו לעשות התרת נדרים.

אבל קשה, כי הרמ"א (או"ח סימן תקסח סוף ס"ב) כתב, תענית שני וחמישי ושני, שנוהגים להתענות אחר פסח וסוכות, וכן התעניות שמתענים בעשרת ימי תשובה, ואירע בהם ברית מילה, מצוה לאכול ואין צריך התרה, כי לא נהגו להתענות בכהאי גוונא.

ומבואר שאין צריך התרת נדרים מחמת שלא נדר על דעת כן, ומה הטעם שהשלחן ערוך (ביוורה דעה) הצריך התרה למי שיש לו חולי. (וע"ש בש"ך סק"ב מה שכתב לתרץ. וכ"פ במשנה ברורה סימן תקפא ס"ק יט).

הגאון נודע ביהודה בספרו דגול מרבבה שם כתב לחלק, אם האדם התכוון לבטל מנהגו לגמרי – עליו לעשות התרה. אבל אם אין ברצונו לבטל מנהגו לגמרי אלא רק פעם אחת (מחמת אונס או מצוה וכדומה), אינו צריך לעשות התרה.

ולפיכך לגבי ברית מילה שנזדמנה לו בימים שנוהג להתענות בהם, שאינו חוזר בו ממנהגו לגמרי, אלא שעתה בסעודת מצוה אוכל ולעתידי שוב חוזר למנהגו, אין צריך התרה. והוא הדין אם אירע לו מיחוש וחולשה ורצה לאכול היום, ולעתידי שוב חוזר למנהגו, גם כן אין צריך התרה. אבל בשלחן ערוך ביוורה דעה מרן מדבר באדם שאינו בריא כגון שהזדקן וכדומה, ורוצה

לדוגמא, ישנם אנשים שבאים להתפלל מנחה ומחמת המהירות מחנים את הרכב במקום אסור לחנייה, וכשהחזר ראה ששוטר נתן לו דו"ח, והוא אומר לעצמו שחבל שהתפלל במנין. ברגע שאומר כך, אותה מצוה שקיים נמחקת לו.

לפעמים אדם עשה לחברו טובה וחברו השיב לו רעה, היה כפוי טובה. זה דבר שודאי אסור לעשותו, וכלשון הכתוב "משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו" (משלי יז יג), אבל הוא אכן השיב רעה, וכשהחברו רואה כך מצטער על מה שעזר לו פעם. גם אדם זה מוחק את המצוה שקיים אז.

ולפיכך צריך להזהר בזה, לא לומר "חבל שעזרתי לו" חלילה. וכן כל כיוצא בזה.

להפסיק להתענות, לכן צריך התרה. (וכ"פ בשו"ת יביע אומר ח"י חיו"ד סימן כ, ומרן ראש הישיבה צוק"ל הכ"מ בבית נאמן גליון 31 אות י').

אכילה ביום תענית לא קבוע

ג. שאלה: חסידים הנוהגים ללכת לפני ראש השנה ובעשרת ימי תשובה לצדיקים להתברך לקראת השנה החדשה, ולפעמים יש אדמו"ר שמכבד בעוגת דבש, ואומר לברך שם על העוגה.

האם מותר לאכול למרות שבאותו יום שרוי בתענית?

תשובה: מעיקר הדין מותר לאכול, אם הם תעניות שקיבל על עצמו להתענות באחד הימים ולא ביום מסוים, ואע"פ שלבסוף כשהחליט על יום מסוים קיבלה במנחה.

תשובה בהרחבה: כתב מרן בשלחן ערוך (סי' תקס"ח ס"ב), הנודר לצום עשרה ימים באיזה יום שירצה, והיה מתענה ביום אחד מהם והוצרך לדבר מצוה, או מפני כבוד אדם גדול, הרי זה לוח פורע יום אחר, שהרי לא קבע הימים בתחלת הנדר³.

אבל אם לא קבל עליו קודם לכן להתענות יום אחד, אלא במנחה קבל עליו להתענות למחר, אינו יכול ללוותו⁴.

כלומר, אם קיבל על עצמו להתענות ביום מסוים בשנה, וכגון אדם שקיבל על עצמו להתענות ביום ערב ראש השנה, גם אם אמר לו אדם גדול לאכול מה"לקעך" (עוגת דבש), אסור לו לאכול מזה באותו היום, כיון שמתחלה קיבל דוקא את היום הזה.

אבל אם קיבל על עצמו להתענות יום או ימים בימי עשרת ימי תשובה, ולאחר מכן החליט על יום מסוים שהוא יהיה יום התענית וקיבל על עצמו תענית במנחה, כיון שמתחילת הקבלה,

³ והיינו אפילו קיבל על עצמו מאתמול במנחה, כיון שקבלה זו אינה תחלת הנדר, אלא ממה שהוסכם אצלו בתחלה להתענות איזה יום, ושם לא בירר היום. (משנ"ב ס"ק יא).

⁴ וכתב הרמ"א, מיהו תענית שני וחמישי ושני שנוהגים להתענות אחר פסח וסוכות, או אפילו בעשרת ימי תשובה, ואירע בהם ברית מילה, מצוה לאכול וא"צ התרה, כי לא נהגו להתענות בכהאי גוונא. ודוקא כשאוכלים שם, אבל אם שולחים לו לביתו, אין לו לאכול. ואם קבל עליו התענית במנחה, צריך להתענות.

בשנים הקודמות הוא לא כיוון ליום מיוחד, אין חובה להתענות דוקא ביום הזה, ויכול לאכול מהעוגה ורק יקבל על עצמו להשלים את התענית ביום אחר מעשרת ימי תשובה.

זהירות מיוחדת במצוות בעשרת ימי תשובה

ד. שאלה: האם יש ענין להחמיר בעשרת ימי תשובה בדברים שאדם מיקל בהם כל השנה (לדוגמא בהנחת שניצלים על פלטה בשבת), כי יש טוענים שכיון שאדם בכל השנה לא טורח להחמיר בהם, מה הענין לעשות עצמו כצדיק דוקא בימים הללו, וכי באים לשקר ולהראות עצמנו כמחמירים בדבר שבכל השנה מקילים בפשיטות?

תשובה: בירושלמי (שבת פ"א ה"ג) כתוב: רבי חייא מפקיד לרב [-ציוה את רב, שהיה אחיין שלו], אי אנת יכול למיכל כוליה שתא בטהרה – אכול, ואי לא, אכול שבעה ימים בשתא. בזמנם היה עדיין אפר פרה אדומה (אפילו שעברו מאות שנים מחורבן בית המקדש), ויש צדיקים שהיו מקפידים לטהר עצמם ולאכול בטהרה. ואמר לו רבי חייא לרב: אם אתה יכול לאכול כל השנה כולה חולין בטהרה – אכול, ואם לא, תאכל לפחות שבעה ימים בשנה בטהרה.

וכתב הראב"ה (סי' תקכ"ט עמ' ר"ח) שאותם שבעה ימים שאמר רבי חייא, הם שבעה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים. וזה מלבד יומיים של ראש השנה, שהדבר פשוט שיקפיד בזה כי חייב אדם לטהר עצמו ברגל. ונשארו שבעה ימים עד ערב כיפור, ובהם אמר לו שיקפיד לאכול בטהרה. וכתב הרא"ש (בסוף מסכת ראש השנה, סי' י"ד) שלכן נהגו באשכנז שגם אותם שלא נזהרים מפת של גוים כל השנה, נזהרים בעשרת ימי תשובה.

מה זה פת של גוים? בגמרא במסכת עבודה זרה (דף ל"ה ע"ב) מבואר שאסרו חכמים לאכול מלחם שאפאו גוי – "משום חתנות".

כאשר שכנה מביאה לחברתה חלה או עוגה שאפתה לכבוד שבת, זה דבר שמקרב את הלבבות. לכן אמרו חכמים, שאם אדם יאכל פת של גוי, יכול לבוא לידי קירוב לבבות, ועל ידי כך יכולים חלילה לבוא לידי נישואי תערובת עם הגוים. ולכן אסרו חכמים לאכול מפת של גוים.

אבל מרן בשלחן ערוך (יו"ד סי' קי"ב ס"ב) כתב, שיש מקומות שמקילים ולוקחים לחם ממאפיה של גוים במקום שאין מאפיה של יהודי, מפני שזה שעת הדחק.

מה הטעם? הם סוברים שכל האיסור הוא דוקא לגבי לחם שבעל בית גוי אופה בביתו, אבל פת של פלטר (כלומר נחתום – מאפיה), שהוא אופה לכל האזור כולו (ואין במקום מאפיה של יהודי) – מותר, כי לא שייך בזה קירוב לבבות. מפני שקירוב לבבות שייך דוקא בדבר אישי, אבל בדבר שהוא מסחר ומוכרים לרבים, אין בזה אהבה וחיבה.

מרן מוסיף שם (סעיף ה') שאפילו במקום שיש נחתום יהודי ונחתום גוי, אבל הלחמים של היהודי אינם טריים כל כך, כי נאפו אתמול, ואילו של הגוי הם טריים ונאפו היום. או שהגוי מוכר "בגט צרפתי", משהו טעים, ואצל היהודי יש משהו פחות טעים. ומרן כותב שגם זה נחשב כאילו שעת הדחק בשבילן, ולפי המתירים לאכול פת פלטר, גם באופן הזה הם מתירים. וכמובן בעיקר ההיתר לאכול פת פלטר יש מחלוקת, וזה לא מוסכם להקל.

וזהו כוונת הרא"ש. כמו שמותר לאכול פת שנילושה או נאפתה שלא בטהרה, ואף על פי כן, בשבעת הימים הללו שבין ראש השנה ליום הכיפורים צריך להקפיד לאכול רק בטהרה – כך גם בענין של פת גוים, גם מי שנוהג להקל, ראוי להחמיר שלא לאכול פת כזו בשבעת הימים הללו.

מרן בבית יוסף (או"ח סי' תר"ג) מביא את התשב"ץ (לתלמיד מהר"ם, סי' קי"ז) שהעיר על כך. הוא כותב שאין ראיה מהירושלמי, כי דוקא בחולין בטהרה שאין איסור לאכול לחם טמא, בזה טוב לאדם להדר בעשרת ימי תשובה. אבל פת של גוים, שזה נובע מחשש של איסור דהיינו יש פוסקים שאוסרים את זה, אז יש כאן ממה נפשך, אם אתה נוהג איסור בעשרת ימי תשובה, אם כן בכל השנה כולה אדם צריך להיזהר, כי בדבר של איסור אין לחלק בין עשרת ימי תשובה לשאר ימות השנה, וכיון שנוהג איסור בעשרת ימי תשובה, צריך לנהוג בזה איסור בכל השנה כולה.

אבל מרן בבית יוסף כתב שאין זו טענה, כיון שהאיסור לאכול פת פלטר אינו איסור גמור, אלא תלוי במנהג, יש מקילים ויש אוסרים. ומאחר שבשעה שנוהג מלאכול אין כוונתו להיזהר אלא רק באותם ימים, אין זה נחשב כנדר וכדומה. ואינו נאסר

לאכול פת אופה גוי בשאר ימות השנה, אלא בימים הללו הוא מקפיד. ויפה שכן.

ובאמת כך מרן פסק בשולחן ערוך (או"ח סי' תר"ג ס"א): אף מי שאינו נזהר מפת של גוים, בעשרת ימי תשובה צריך להיזהר.

וכתב מרן החיד"א בברכי יוסף (סק"א): הוא הדין לשאר דברים שמקלים בהם בכל ימות השנה, יש להזהר בהם בעשרת ימי תשובה.

ומוסיף הרב חיי אדם (כלל קמ"ג ד"ה ולכן מחויב): יש להזהר בעשרת ימי תשובה בדברי חסידות וחומרות, כי גם הקב"ה מתנהג בחסידות עם בריותיו, ולכן אנחנו צריכים לעשות חסידויות כדי שהקב"ה ינהג איתנו בחסידות.

הגאון רבי יהודה עייאש בספרו מטה יהודה בהלכות ראש השנה (סי' תקפ"ג אות ז') כתב: אם יש להזהר בפת של גוים שאינו אלא חומרא, קל וחומר שיש להיזהר בדבר שיש בו חשש של איסור.

דין הנחת שניצלים וכדומה על הפלטה

ה. ולכן כדאי להיזהר שלא לחמם בורקסים ושניצלים בשבת ישירות על הפלטה, שהרבה פוסקים מחמירים בזה בכל השנה, ובפרט יזהר בזה בעשרת ימי תשובה.

והאמת שכדאי להחמיר בזה בכל השנה כולה, ונסביר:

בדברי מרן יש לכאורה סתירה בין שתי מקומות. במקום אחד (בסימן רנ"ג ס"ה) כתוב: מותר לתת על קדירת חמין בשבת, אם התבשיל הזה התבשל כל צרכו, כגון פנאדי"ש [כעין פשטידה], לפי שאין דרך בישול בכך. ומפורש שמותר לאדם להניח פשטידה וכדומה על גבי סיר חמין.

אבל הפלא הוא, שקודם לכן, בסעיף ג' מרן כתב כך: המשכים בבוקר וראה שהקדיח תבשילו, וירא פן יקדיח יותר, יכול להסיר ולהניח קדירה ריקנית על פי הכירה, ואז ישים הקדירה שהתבשיל בתוכה על גבי הקדירה הריקנית.

כלומר, אם אדם רואה שהתבשיל שלו עומד להישרף, יקח סיר ריק, יניח אותו על גבי הכירה, ומעל זה ישים את הסיר של האוכל.

וממשיך מרן: ויזהר שלא ישים את הקדירה [שעם האוכל שעומד להישרף] על הרצפה, כי אם ישים את זה על הרצפה, כבר יהיה אסור לו להניח את זה על הקדירה.

ולכאורה לא מובן מה הבעיה, כי מרן אמר שמותר לקחת פשטידה ולשים אותה על סיר של אוכל שנמצא בכירה, אם כן מה הבעיה לקחת את אותו סיר חמין ולשים אותו על גבי סיר הפוך שבכירה?

יש שתי תשובות שנאמרו בענין. הרב פרי מגדים באשל אברהם (אות לג) כתב שכשהקדירה על האש ריקה, אינה עומדת שם אלא לסתום החום, וזה דומה לאפר שאדם הניח על גבי הגחלים שאסור לתת עליה תבשיל לכתחילה, ולא הותר אלא להחזיר. אבל להניח על קדרה מלאה באוכל, מותר להניח פאנדיש או לחם ובורקסים, וכל מאכל יבש, שאינו דומה למעמיד על גבי כירה. והסכים לתירוץ המשנה ברורה (בביאה"ל ס"ג) ושיבח תירוץ זה.

ומרן הגר"ע יוסף בשו"ת יחווה דעת (ח"ב סי' מה) כתב שלפי זה המניח על גבי פלאטה חשמלית, דומה למניח על גבי קדרה ריקנית שיש לאסור. ולחילוק הזה הסכימו רוב הפוסקים. אולם הרב מחצית השקל תירץ את הסתירה באופן אחר: שתבשיל לח רותח אסור להניחו בשבת גם על גבי קדרה של חמין, משום שיש לגזור שמא יניחנו צונן (ויש בישול אחר בישול בלח). אבל תבשיל יבש, אפילו אם הוא צונן, מותר להניחו בשבת על גבי קדרה (אפילו ריקנית), שאין בישול אחר בישול ביבש. ע"ש. וכתב ביחווה דעת שם שעל פי זה התיר הגאון זרע אמת (ח"ג סי' כו), להתיר לחמם בשבת תבשיל יבש על גבי פח מתכת שעל האש, כמו שהתיר מחצית השקל להניח דבר יבש על גבי קדרה ריקנית. ולפי זה היקל בשו"ת יחווה דעת להניח בשבת תבשיל יבש על פלאטה חשמלית, הואיל והפח של הפלאטה מפסיק בין חוטי החשמל לקדרת התבשיל שהוא יבש.

מרן ראש הישיבה זצוק"ל הכ"מ העיר (באו"ת תשמ"ג סי' ל"ה) שהרב מחצית השקל לא התיר אלא על גבי קדרה ריקנית, אבל על גבי טס מתכת ייתכן שיודה לאסור, ושלא כדעת הרב זרע אמת. וגם הזרע אמת לא התיר אלא בטס שהוא נפרד מהאש, אבל בפלאטה שגופי החימום והפח שעליו מחוברים יחד וזה כלי אחד, זה לא נחשב להפסק ולא מצינו שהיקל בזה. וכמובן זה חוץ ממה שאמרנו שלפי תירוץ הרב פרי מגדים והמשנ"ב וסיעתם יש לאסור להניח על הפלאטה.

יש שואלים למה המשנה ברורה אוסר להניח לחם או בורקס על גבי קדרה ריקנית הרי זה לא מיחזי כמבשל? וכן למה הוא אוסר

להניח את זה על פלאטה, הרי מבשלים על גז לא על פלאטה ואם כן לא מיחזי כמבשל? הוא לא ענה במפורש על כך. אבל ייתכן כמה תשובות. אפשר לומר שלא התירו בכירה גרופה אלא רק חזרה ולא נתינה לכתחילה, דלא פלוג רבנן. וסייעתא לזה מדברי מרן בבית יוסף (ס"ס רנג) שהביא את הר"ן שכתב להתיר להניח פאנדיש על גבי כסא של ברזל, שהדבר מוכיח שנעשה רק בשביל להתחמם (כי אי אפשר לבשל פאנדיש בצורה כזו), ומרן בב"י חלק עליו וכתב שנכון לאסור וכו'. ע"ש. ואפשר גם לומר דמיחזי כמבשל אין פירושו מראית העין, שהרי זה תמיד נעשה בתוך ביתו של אדם והם יודעים שהכל מבושל כבר מלפני שבת. אלא מיחזי כמבשל היינו לאדם עצמו, שהדבר נראה כמעשה יום חול.

מלבד זה היום ידוע שחברות קיטרינג מביאים את האוכל מבושל חצי בשול, ומעמידים את האוכל סגור על הפלאטה של שבת, וזה מתבשל היטב עד האירוע. וגם בבתי, רבים ממלאים מים שאינם רתוחים, וכן ביצים שאינם מבושלות, קודם השבת ומניחים על הפלטה, וזה מתבשל עד הבוקר. כך שבהחלט לא פשוט לומר בפלאטות של ימינו שאין זה מיחזי כמבשל.

על כל פנים רוב הפוסקים בזמננו אוסרים בזה. וכך דעת הגאון רבי שלום משאש בשו"ת שמש ומגן (ח"א חא"ח סי' נ"ג), הגאון רבי בן ציון אבא שאול בשו"ת אור לציון (ח"ב פרק ל' אות י"ג), הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל בספר מאמר מרדכי (ח"ד סי' ז'), הגאון רבי חיים מאדאר זצ"ל בספרו מקור חיים (ח"א חא"ח סי' י"ז), הגאון רבי צבי פסח פראנק בשו"ת הר צבי (ח"א חא"ח סי' קל"ו), הגאון רבי יצחק ווייס בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' כ"ו), הגאון רבי יוסף שלום אלישיב (שבות יצחק שהיה וחזרה פ"ח אות ב'), הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' צ"א עמ' פ"ו), הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך בשמירת שבת כהלכתה (פ"א ס"ק ע"ב. ואף על פי שתמיד יש לו כוחא דהיתרא בהלכות שבת), הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בשו"ת אגרות משה (ח"ד סי' ע"ד אות ל"ה, ושם כתב לאסור בפלאטה שיכולה לבשל), הגאון רבי נסים קרליץ בספר חוט שני (שבת ח"ב פכ"ז עמ' קל"ג). ויש עוד פוסקים שלא הזכרתי, שגם כן אוסרים להניח בשבת שניצלים ובורקסים על גבי הפלטה.

ומי שרוצה להניח על הפלטה – יש אפשרות בדרך פשוטה. יכול לקחת מיום שישי מגש חד פעמי, למעוך אותו עד שיהיה דק, לתת אותו על גבי הפלטה, זה נחשב הפסק ויכול להניח את השניצלים על גביו. זה מותר לכל הדעות כולם.

פעם מישוהו שאל אותי אם אפשר לעטוף את הפלטה בנייר כסף. אמרתי לו שלהניח בנייר כסף זה כמו להניח את האוכל עם סיר על הפלטה. הדבר ברור שדבר העשוי לתת בתוכו לא נחשב

⁵ מר אבי מורנו הגאון הרב צמח מאזוז שליט"א נוהג להזכיר כל שנה ושנה את דברי הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ב ה"ט), שאם הזיק לחברו, אף על פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו, צריך לרצותו ולשאל ממנו שימחול לו.

הדברים אמנם תמוהים בעיני אנשים רבים, שטוענים שהרי שילמו לו את כל נזקו ומה טענה יש לו עליו, ואינם יודעים את דברי הרמב"ם הללו.

⁶ כאן המקום להזכיר ולזרז בין בני הישיבות, שכידוע חלק ניכר מזמן פעילותם הוא בלילה, וכמו שאמרו חז"ל (עירובין סה.) לא איברי לילה אלא לגירסא, אבל לאחר הלימוד, כשהבחורים מסיימים את חק לימודם בבית המדרש, כאשר יורדים לחדריהם הם מסכימים לעצמם

הפסק, וגם נייר כסף, בדרך כלל אנשים שמים אותו לא בשביל הפסק אלא בשביל ניקיון, וזה לא מועיל.

לסיכום: ודאי שראוי להחמיר בעשרת ימי תשובה שלא להניח בשבת על גבי הפלטה שניצלים ובורקסים, וראוי להחמיר כן בכל השנה כולה, וכמו שכתוב 'מהיות טוב אל תקרי רע'. הבאנו כאן כעשרים פוסקים שכתבו לאסור, ובודאי שראוי לצאת ידי חובת כל הפוסקים, ולא להניח ממש על גבי הפלטה אלא רק על גבי טס וכדומה.

כיצד יבקש סליחה מחבירו, רבו, ומי אינו חייב למחול

ו. **שאלה:** ידוע שאם חטא לחברו עליו ללכת אליו, לפייסו ולבקש ממנו מחילה, מה הדין אם הוציא עליו שם רע, וכן מה הדין אם חטא לרב הקהילה ואינו רבו המובהק?

תשובה: כתב מרן בשלחן ערוך (סימן תרו ס"א): עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שיפייסנו, ואפילו לא הקניטו אלא בדברים צריך לפייסו⁵.

דהיינו גם אם הכעיסו, ציערו בדברים, גזל את שנתו וכיוצא בזה, חייב לפייסו⁶.

והוסיף מרן, שאם ביקש מחבירו מחילה ולא התפייס, ילך אליו פעם שניה ושלישית, ובכל פעם יקח עמו שלושה אנשים. ומשמע שגם בפעם הראשונה יקח עמו שלושה אנשים.

אבל מדברי הרמב"ם (פ"ב מהלכות תשובה ה"ט) מוכח שבפעם הראשונה עליו לגשת לבדו, ואם לא התפייס יגש אליו עוד שלוש פעמים עם שלושה אנשים אחרים שיבקשו סליחה עבורו. נמצא שעל האדם לפייס את חברו ארבע פעמים, בפעם הראשונה לבדו, ובפעמים השניה השלישית והרביעית יחד עם שלושה אנשים שיפייסו אותו. (וע"ע בביאור הלכה ס"א ד"ה יחזור).

ואם לא רצה למחול, אינו צריך עוד לפייסו. כך מבואר בגמרא (יומא פז:) שהמבקש סליחה מחבירו, אל יבקש ממנו יותר משלוש פעמים, ולפי דעת הרמב"ם כוונת הגמרא היא שלוש פעמים עם חבריו מלבד מה שניגש אליו פעם אחת לבדו.

וכתב הרמ"א שמכל מקום יאמר בפני עשרה שביקש ממנו מחילה, וביאר המשנה ברורה (סק"ו) הטעם, כדי לפרסם הדבר שמצידו עשה כל שביכלתו. וכתב בכף החיים (אות כד) שאם אין מי שיודע מכך, אין צורך לומר זאת בפני עשרה.

אבל אם חטא לרבו, עליו ללכת לו כמה פעמים עד שיתפייס. וכתב המשנה ברורה (סק"ז) שאפילו אינו רבו המובהק אלא כל ששמע ממנו דברי תורה.

וכגון רב הקהילה, שודאי יצא לו מדי פעם לשמוע ממנו דברי תורה בדרשות ושיעורים בבית הכנסת, או ששמע דברי תורה מחבריו שאמרו משמו של רב הקהילה, עליו ללכת לו כמה פעמים עד שיתפייס.

לדבר ולפטפט, ופעמים הדבר מפריע לאחרים שאינם מעוניינים בדיבורי סרק. וגם אם חבריהם אכן נמשכים לסיפורים ולפטפוטים ומשתתפים בהם ולכאורה מסכימים להם, מכל מקום שעת הבטלה הזו גורעת מזמן השינה שלהם וגורמת לתפילה למחרת בבוקר ולסדרי הלימוד במשך היום להיות מנומנים.

ואם אכן זה פגע באחרים, בודאי שגם על זה צריך לבקש מחילה, אם בכלל ניתן למחול על דבר של רוחניות.

בחור שמחפש קבלה טובה לקראת הימים הנוראים, טוב להתחייב שלא ידבר יותר משיחה קצרה לאחר הלימוד בלילה כדי לא להפריע לחבריו המעוניינים לישון בזמן.

בגמרא (יומא שם) מסופר על רב, שהיה רבן של כל בני הגולה, שכשהיה עדיין גר בארץ ישראל ביקש מחילה מרבו רבי חנינא, ורבו לא רצה למחול לו, והוסיף רב וביקש מחילה שנה אחר שנה, עד שלאחר שלוש עשרה שנה נאלץ לרדת לבבל מחמת שרבו לא רצה למחול לו.

ושם הגמרא אומרת שסיבת רבו שלא מחל היתה כי ראה בחלומו שעתיד רב להיות ראש ישיבה, וידע שאם הוא יישאר בארץ ישראל הוא עצמו ימות כדי שרב יהיה ראש הישיבה, ולכן גרם לרב לרדת לבבל כדי ששם יתמנה לראש ישיבה ולא יגרום לו מיתה. ובאמת לאחר שירד לבבל התמנה להיות ראש ישיבה ונעשה לרבן של כל בני הגולה.

נמצאנו למדים שאם חטא לרבו, אפילו אינו רבו המובהק, עליו ללכת אליו כמה פעמים עד שיתפייס.

כן הדין גם למי שהוציא שם רע על חברו, דהיינו שפרסם עליו דבר רע שבאמת הוא לא עשה, אין הנפגע צריך למחול לו, שאפילו אם יפרסם שדבריו היו הוצאת שם רע ואין בהם ממש, ישנם אנשים ששמעו בהוצאת השם הרע ולא שמעו בפרסום ההתנצלות, ולכן אינו חייב למחול לו, ועל החוטא לבקש ממנו מחילה כמה וכמה פעמים עד שיתפייס. (הרמ"א סימן תרו"א).

חיזוק בענין שמירת הלשון

ז. דבר בעתו מה טוב, וכאן המקום לעורר על המכשלה המצויה בינינו, ובפרט לקראת ימי הבחירות. ישנם אנשים שכבר הוציאו כמה וכמה פעמים שם רע, וישנם שכבר מתכוונים וידיהם נכונו לרכל על פלוני ואלמוני, והוא עוון חמור. אנחנו בעיצומם של הימים הנוראים, בפתחו של יום הכיפורים, וראוי מאד לקבל על עצמנו בקבלה חזקה שלא לדבר לשון הרע על אף אחד בעולם.

יש אנשים שחוששים שמא יפסידו אם לא ירכלו על אחרים, אבל עלינו להתחזק באמונה בקב"ה ונדע שמי ששומר על מצוותיו לעולם לא מפסיד. וכן להיפך, מי שעובר על מצוות התורה, גם אם נראה לנו שכעת הוא מרוויח, ידע לו שהצלחתו היא זמנית בלבד ולבסוף יפסיד מכך.

עלינו לזכור, שגם בזמן הבחירות כולנו שומרים על פה נקי ונשמרים מלשון הרע.

בקשת סליחה מאדם שנפטר

ת. **שאלה:** היה מסוכסך עם חבריו שנים רבות, ונגרם מזה הרבה שנות חינוך ולשון הרע. לפני כמה חודשים החבר שהסתכסך עמו נפטר ממחלה קשה ל"א, מה עליו לעשות?

תשובה: כתב מרן בשלחן ערוך (סימן תרו"ב): אם אותו אדם שחטא לו נפטר, מביא עשרה בני אדם ומעמידם על קברו, ואומר חטאתי לאלקי ישראל ולפלוני זה שחטאתי לו.

וכתב המשנה ברורה (ס"ק יב) שזה מועיל למחילה גם אם הוציא עליו שם רע, שאמנם אם היה עושה כן בחייו לא היה מחויב למחול לו, מכל מקום כיון ש"ואתנחמה על עפר ואפר", בעולם האמת הנפטר בז לעולם הזה, סביר להניח שימחל לו.

ומוסיף המשנה ברורה (ס"ק יד) שילך לקברו יחף. הלכה זו לא מוזכרת בשולחן ערוך, והמשנה ברורה לא ציין מקור לדבריו. ונראה שמכל מקום אין צורך ללכת יחף מביתו, אלא קודם שיגיע לארבע אמות של הקבר, יחלוץ את נעליו, ושם יבקש מחילה מהנפטר בפני עשרה.

גילוי קעקועים שעל ידו

ט. **שאלה:** אדם שזכה להתקרב לצור מחצבתו ולחזור בתשובה שלמה, ויש קעקועים בידו, האם יש חשש בקיפול השרוולים שלו?

תשובה: עליו להשתדל לא להוריד את החולצה.

מרן בבית יוסף (סימן תרז) מביא מחלוקת תנאים בגמרא (יומא פו:) בענין אם ראוי לפרסם חטא, רבי יהודה בן בבא מחלק בין חטא מפורסם לחטא שאינו מפורסם, שעל חטא שאינו מפורסם נאמר "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (תהלים לב א'), וגם בנידון שלנו, כיון שרוב העולם אינם יודעים שחטא בעבר ועשה קעקועים, אין לו לפרסם את חטאו ולגלות את זרועו.

אבל בחטא מפורסם אין צריך לכסות, ולמד כן ממה שאמר משה רבנו בתפלתו: "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב" (שמות לב לא), ולא חשש מפירוט החטא, והטעם, מפני שלפני הקב"ה חטא העגל היה מפורסם ולא היה צריך לכסותו, ומוכח שבחטא מפורסם אין צורך לכסות.

וכתב מרן שכן פסק הרמב"ם (פ"ב מהלכות תשובה ה"ג). ולפי זה יוצא שאם נמצא בביתו אין חשש בהפשלת שרווליו ובגילוי זרועו, שהרי בדרך כלל החטא מפורסם לבני הבית.

אבל רבי עקיבא סובר שגם אם החטא מפורסם עליו לכסותו, וגם על זה נאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, אין חילוק בין החטאים כולם צריכים להיות מכוסים. וכך פסקו הרי"ף והרא"ש.

וכתב מרן שכיון שהרי"ף והרא"ש פסקו כרבי עקיבא, הלכה כמותם. כדין כל מקום בו עמדו שני עמודי הוראה בדעה אחת כנגד העמוד השלישי.

ולפי האמור נמצא שעל השב בתשובה להסתיר את חטאיו אף מפני מי שיודע בהם, ואפילו הם בני ביתו.

ולכן למעשה, אם חטא ועשה קעקועים על זרועותיו בזמן היותו רחוק מתורה ומצוות וחזר בתשובה, יש לו לנהוג כדעת רבי עקיבא ולהסתיר את זרועותיו אף מפני בני ביתו שלא יראה כהתרסה כלפי מעלה.

כאן המקום לעורר לאלה שעדיין לא הסירו את הקעקועים מידיהם, שכדאי וראוי ללכת למכוני לייזר להסרת קעקועים, שעושים זאת כראוי.

יש גם ארגוני גמ"ח שמסייעים בעלות הטיפול, כדי לגרום לשבים בתשובה לשכוח ולמחות כל זכר מעברם.

לסיכום: אם היו לו קעקועים בזרועותיו, אין לו להפשיל שרווליו ולגלות זרועותיו אף אם נמצא בביתו שמכירים בעברו ובחטאיו.

רוצה לגלות קעקועים מפני שהחולצה מפריעה, האם

רשאי

י. **שאלה:** גבאי בית הכנסת שיש בזרועותיו קעקועים, ובשעת ניקיון בית הכנסת חולצתו מתרבת והדבר מפריע לו בעבודתו, האם יוכל להסיר חולצתו או להפשיל שרווליו אפילו שאז יתגלו הקעקועים?

תשובה: הזכרנו את מחלוקת התנאים בענין אם מותר לגלות חטא או אסור, וכן הבאנו מה שפסק מרן כדעת רבי עקיבא וכהכרעת הרי"ף והרא"ש.

ושם מרן סיים, שמכל מקום נראה שאם רצה לפרט חטא הרשות בידו, מפני שרבי עקיבא לא אסר לפרט את החטא, ולא בעי למימר אלא שהוא יותר מאושר, וכמו שנאמר אשרי נשוי פשע.

דהיינו, שאין האיסור לגלות חטאיו איסור גמור, אלא כך ראוי לנהוג. ולכן אם יש קושי אמיתי להסתיר את הקעקועים, מותר לגלותם.

ולכן למעשה, אם החולצה מפריעה לגבאי לעשות את עבודתו, יכול להפשיל שרווליו אף על פי שקעקועיו יתגלו.

הוא הדין לרחיצה בים, בריכה וכדומה, שאם יש קעקועים בזרועותיו, ראוי לו להמנע כמה שיכול מלהגיע למקומות אלו כדי שלא יתגלה חטאו וקלוננו ברבים, ועליו נאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. ואם בכל זאת חפץ בכך, יכול ללכת מפני שאין בזה איסור רק העושה כן מאושר יותר.

חזן ותוקע בתשלום

יא. שאלה: האם מותר לקבל שכר על חזנות ותקיעות בימים הנוראים, או שאסור מפני שמקבל שכר על עבודתו בשבת?
תשובת הרב: מותר לשלם כסף לחזן ולתוקע. ואדרבה מצוה להעלות חזן בתשלום.

מרן בהלכות תפילה (סי' נ"ג סכ"ב) כתב, שליו צבור בשכר, עדיף יותר משליו ציבור שיתפלל בנדבה.

והמקור לזה בתשובת הרשב"א (סי' ת"נ). שחזן בחינם או חזן בשכר, חזן בשכר עדיף.

הטעמים לזה, מפני שהוא יעשה את התפילה יותר במסירות. ועוד, שלא כל אחד שירצה להיות חזן יקפוץ. יבוא מישוהו וירצה לעלות, יאמרו לו שיש להם מישוהו והם שילמו לו כסף, ואי אפשר ככה לעלות ולקפוץ. (כי במקומות שזה בהתנדבות, כל אחד מחליט שהוא הוא הראוי לעלות). ולכן מרן כותב שבכל התפילות כולם כדאי לשלם כסף.

ומה עם ראש השנה, האם מותר לקחת כסף עבור העבודה בחג, והלא זה שכר שבת?

מרן בשולחן ערוך (סי' ש"ו ס"ה) כתב: אסור לשכור חזנים להתפלל בשבת, ויש מי שמתיר. (וכתב הרמ"א שאם שכרו לשנה או לחודש, לכל הדעות מותר).

אבל בהלכות ראש השנה (סי' תקפ"ה ס"ה) כתב מרן: הנוטל שכר לתקוע בשופר בראש השנה, או כדי להתפלל או לתרגם בשבתות וימים טובים, אינו רואה סימן ברכה מאותו שכר. ומבואר שמעיקר הדין מותר.

ונסביר מדוע: אילו באו אנשים ביום ראש השנה למישוהו והציעו לו לתקוע אצלם בראש השנה תמורת סכום כסף, הדבר הזה אסור בהחלט, כי זה לשכור פועל בשבת, ואסור לשכור פועל בשבת גם לצורך מצוה כמו תקיעות בשופר.⁷

זה לשכור בשבת, אבל קודם השבת, וכיון שזה לדבר מצוה, חכמים לא אסרו את זה כלל. כך מבואר בבית יוסף (אלא שמכל מקום סימן ברכה אינו רואה).

כלומר, אם אדם יקח את הכסף הזה ויעשה אתו עסקים, הם לא ישגשוגו לו. אבל יכול לקנות אתו חליפה או להשתמש בו לחפצי ביתו, ובוזה אין איסור כלל.

ולא רק זה, אלא שכך היה המנהג בספרד. אמנם הטור (ס"ס תקפ"ה) העיר על מנהגם מדוע ככה הם עושים, והרי זה אסור משום שכר שבת. אבל מרן בבית יוסף הרחיב בדבר הזה שכיון שזה לצורך מצוה, ושוכרים אותו מערב שבת מותרים לעשות כן. ובפרט אברכים תלמידי חכמים שצריכים את הכסף.

ובכל זאת, אם יכולים לעשות משהו שלא יתפללו רק בראש השנה, אלא יכללו בהסכם שיבואו גם פעם או פעמיים לסליחות, זה נקרא שכר שבת בהבלעה וזה הדבר הראוי מהכל ורואים בכסף הזה סימן ברכה.

זמן עריכת ברית מילה בראש השנה

יב. שאלה: ברית מילה שמתקיימת בראש השנה, מתי הזמן הראוי לעריכתה?

תשובה: כתב מרן בשולחן ערוך (סימן תקפד ס"ד): מלין בין קריאת התורה לתקיעת שופר. והטעם, שבתחלה עושים את ברית המילה שנצטווה בה אברהם אבינו, ולאחר מכן תוקעים בשופר זכר לעקידת יצחק, וכמו שאמרו בגמרא (ראש השנה טז): למה תוקעין בשופר של איל? אמר הקדוש ברוך הוא: תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

טעם נוסף להקדמת ברית המילה לתקיעת השופר, מפני שתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. מצות המילה מצויה במשך כל השנה, ואילו תקיעת השופר באה ביום ראש השנה בלבד, ויש להקדים את ברית המילה שהיא תדיר.

במה דברים אמורים? במקיים את ברית המילה בבית הכנסת, שאז עליו להקדים את הברית לתקיעת השופר, אבל אם עורך את הברית בביתו או באולם של בית הכנסת, כיון שיש טורח ציבור ללכת לאולם ואחר כך לחזור לתפילה, יעשו את ברית המילה אחר התפילה. (כמבואר במשנה ברורה ס"ק יא, והביא הטעמים הנ"ל).

השיחה השבועית

"אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם ראשיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחוטב עציך עד שואב מימך". "מ..." ו- "עד", זה מהקצה האחד לקצה השני. למשל, "מבכור פרעה היושב על כסאו עד בכור השפחה", שם זה קצוות, מהכי גבוה להכי נמוך. ויש דברים ביניהם. ואילו כאן "מחוטב עציך עד שואב מימך", מה יש באמצע? שניהם יושבים על אותו ספסל. מה יש בין זה לזה? תשובה אחת - המפרשים אומרים, אנשים מסתכלים לפי יכולת כלכלית של האדם, לפי הרכוש שיש לו, וממילא חוטב עציך ושואב מימך זה אותם אנשים, עניים שיש להם את הפרוטות. התורה מתייחסת אחרת, התורה מתייחסת מה האדם פועל בבריאה. האם הוא מיטיב, או שהוא להיפך. יש הרבה באמצע. חוטב עצים, הוא מחריב

אלא הם צריכים לחפש מישוהו שיסכים לעשות את זה לשם שמים. אם לאחר מכן באו ושילמו לתוקע מרצונם, הנה מה טוב, אבל אין התוקע יכול לדרוש כסף ואין הגבאים יכולים להזכיר סכום כסף עבור התקיעות.

⁷ ומה צריך לעשות אם קורה מקרה כזה? אם התפללת בנץ, ואתה כבר רוצה ללכת הביתה, והתוקע של המנין השני לא יכול לבוא, אסור להם לבקש ממך לתקוע תמורת סכום כסף.

את הבריאה. הוא הורס עצים, הוא כורת יערות. שואב מימך בדיוק להפך, מחיה. שואב מים להשקות אנשים ובהמות ולהשקות את הזרעים. שואב מים הוא בא להצמיח. ובאמצע יש הרבה אנשים... יש אנשים שהם גם וגם.

תשובה נוספת, אומרים על דרך הדרש, ידועים דברי רבותינו במסכת עירובין (דף י"ח ע"ב) "אחרי ארי ולא אחרי אשה", שהכוונה היא שגם כשאתה רואה דברים שלא קל לך וקשה לך, אדם נמצא אחרי ארי במרחק של שישים קילומטר, ואתה עדיין רועד מפחד. חסר לך שהוא רק יסובב את הראש שלו ויריח או ירצה לראות מה קורה מאחורה... לא נחמד ולא נעים. קשה, מתח, חרדה. אבל עדיף המתח הגשמי הזה ולא המתח הרוחני שאדם חלילה יכול לחטוא - אחורי ארי ולא אחורי אשה! כל אדם ואדם צריך לחזור בתשובה, השאלה מתי אנחנו מתעוררים. המזל של אב, הוא אריה. ואילו המזל של אלול הוא בתולה. "אחורי ארי ולא אחורי אשה" - כדאי לאדם שיחזור בתשובה אחורי ארי, דהיינו בחודש אב, ולא אחורי אשה, לא אחרי שכבר נגמר אלול ובאותו זמן אדם נזכר לחזור ברגע האחרון בתחילת תשרי או באמצע תשרי.

אומרים המפרשים "אתם ניצבים היום כולכם", ידוע כל הספרים מצטטים את דברי הזוהר שכל מקום שכתוב "היום" הכוונה היא לראש השנה. "אתם ניצבים היום כולכם" צריכים להתכונן למשפט וכולם צריכים לחזור בתשובה, "מחוטב עציץ" - ביום ט"ו באב סיימו לחטוב את העצים (כמבואר בגמרא סוף מסכת תענית), "עד שואב מימך" - עד יום הושענא רבא שבו מתפללים על המים, זה הזמן שבו יש לאדם לחזור בתשובה. יש אדם שהוא חוטב עיץ, מזדרז. ויש אחד שהוא ממתין וממתין עוד ועוד.

כל אחד בליל ר"ה מברך שהחיינו, והאמת היא שברכת שהחיינו של ר"ה היא הכי מרגשת. שהחיינו של ראש השנה ושל כיפור, ולמה? כי האדם מתפלל והוא לא יודע מה קורה איתו. אבל כשמגיעה שנה חדשה והאדם מברך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, זה כ"כ עוצמתי. ב"ה השלמנו שנה, זה לא מובן מאליו ולא פשוט. הקב"ה חמל עלינו וריחם עלינו וקיבלנו עוד שנה. ידוע דברי המפרשים שמסבירים שהגמ' במסכת ראש השנה (דף ט"ז ע"ב) אומרת כל באי עולם עוברים לפני כבני מרון, הגמ' (דף י"ח ע"א) שואלת מה זה כבני מרון, ומביאה שלוש דוגמאות, אחת הדוגמאות שם בגמ' זה כמו אלה הכבשים שמוציאים אותם בשביל לעשות מעשר, וסופרים אותם אחד אחד, והעשירי יהיה קודש, שמים עליו את השבט, סוקרו בסיקרא. מסבירים המפרשים לכל אחד יש שם רעיון במשל מה רוצים להגיד לנו, יש אחד שהוא מסומן... בעצם כולם נמצאים ביחד בתוך הדיר, בתוך בית הכנסת, ויוצאים מהתפילה כולם מחוייכים וכל אחד אומר לשני שנה טובה ומבורכת ומאחל מכל הלב כתיבה וחתימה טובה, אבל יש אחד (על שונאי ישראל) "העשירי יהיה קודש" יש עליו שבט שמסמן אותו באדום.. הוא יוצא החוצה ומפזז עם כל יתר הכבשים והוא לא יודע שהוא מסומן... אבל הוא מסומן. ורק כשבאים ולוקחים אותו רק אז הוא יודע מה שהיה אז. וזה מאוד מפחיד.

זה מה שחז"ל רצו להמחיש לנו בעניין הזה. כל כך מסקרן עבור כל אדם לברך שהחיינו בליל ר"ה, כדי לדעת שנחתמתי ונכתבתי לחיים טובים, אילו יכולנו לדעת לשלם את שהחיינו עבור שנה הבאה - זה כ"כ היה מרגש וטוב אבל אנחנו לא יודעים. מאד מסקרן אדם לדעת את העתיד מה מחכה לנו מעבר לפינה, רק דברים טובים בע"ה.

אבל יש פסוק שהוא שולל את זה מאיתנו לכאורה. "תמים תהיה עם ה' אלוך", (פסוק בפרשת שופטים. אומר רש"י: התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עימו ולחלקו. ואני שואל: למה? הרי כ"כ חשוב לכל אחד מאיתנו לדעת מה העתיד, אולי נוכל לשפר משהו, אולי נוכל להועיל לעצמנו, לעשות טוב יותר, כל אדם רוצה לדעת כי הסקרנות הזאת בעצם מניעה אותנו לעבוד, למה התורה אומרת תמים תהיה? מדוע?

האמת היא שהשאלה כ"כ מתעצמת שקוראים את הפסוק הבא: "כי הגויים האלה אשר אתה יורש אותם למעוננים ולקוסמים ישמעו ואתה לא כן... אשר נתן לך ה' אלהיך נביא מקרבך מאחריך... יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעו" (ו) ואני שואל רגע, אפשר ללכת לנביא? אפשר. אז מה זה תמים תהיה? אתה יכול ללכת לנביא. אז אולי הכוונה אל תלך למכשפים ולמעוננים לאותו מכשף מקומט שקורא בקפה ובקלפים וקורא בארנקים, לך לנביא. תהיה אמיתי. אם כך - לכאורה, צריכים להתנסח אחרת. לא "תמים תהיה", אלא "אל תהיה תמים ותלך למכשפים שקרנים וכזבנים, אלא לך לנביא". אבל הפסוק לא ככה אומר. "תמים תהיה". אז אפשר ללכת לנביא, מה בדיוק פה הנקודה?

במסכת שבת מובא על שמואל ואבלט שישבו, ואבלט אומר על משהו: זה הולך ולא חוזר. אומר לו שמואל, אם הוא יהודי - ילך ויחזור, כי אין מזל לישראל. הלא חוזר והמשך הסיפור ידוע. כתב הרשב"א בתשובה, והביא את זה מן בב"ב ביו"ד, מה זה אין מזל לישראל? יש מזל, אז מה זה אין מזל? אין מזל הכוונה היא שעל ידי מעשים טובים ותפילות יכולים להתגבר על המזל. האדם הולך לקורא בכוכבים או קורא בקלפים או לא משנה מה, הוא רוצה לדעת מה קורה. הוא מבין שזהו, זה מה יש. אם זה מבחינה גשמית או רוחנית, זה מה יש. אם תשאל את פרעה הוא יגיד לך שהאצטגנינים שלו ראו בכוכבים שעם ישראל משועבד, והם גם ראו שפרעה מת וכל מצרים נחרבת וכולם מקבלים אסון כבד, זה נכון, אבל מה זה קשור, היום אנחנו על הגל, מחר מצרים נופלת, אבל זה לא קשור אלי! הוא לא ידע מה שכתב הרשב"א... שעל ידי תשובה ומעשים טובים ומצוות גדולות אפשר לשנות.

משמעות הדברים היא, שהאדם רואה לעצמו את התוצאה והוא חושב שזו גזרת שמיים. לא! זו לא גזרת שמיים, אלא בעצם זה דבר שתלוי בך. אדם רוצה לדעת מה סוף הספר? מה כתוב בסוף? ניצל או לא? הוא לא יודע לפעמים שהוא זה שכותב את הספר! אתה כותב את הספר של החיים שלך, אתה כותב בספר למעלה מה תהיה השנה הבאה שלך. אז מה אתה הולך לחקור את העתידות? אל תחקור אחר העתידות אלא התנהג עימו בתמימות ותהיה עמו לחלקו. אז למה לנביא כן ללכת?

כי נביא לא אומר לך את העתיד! הנביא אומר לך: תדע לך, שאם תעשה תורה ומצוות אתה תצליח, ואם תתנהג אחרת תעשה עברות, "ואם בחוקותי תמאסו ומשפטי תגעל נפשכם" - כך מתחילה כל התוכחה. כי הקב"ה אומר לך שהנביאים באים ומסבירים

לך, תדע לך שיש כאן מפה, ויש כאן דרך ימין לטוב ודרך שמאל לא טוב, אתה בוחר לך את הדרך וזה הכל, אני רק מציג לך מפה. וזה הנביא! בשונה מאותם אצטגנינים שאמרו לפרעה שמצרים עומדת להחרב זה אמת, אבל לא אמרו לו שהכל תלוי בידיים שלו. הנביא אומר לך תדע לך, הכל בידיים שלך. הנביאים ניבאו על החורבן, אבל כל הנביאים שניבאו על החורבן הם לא אמרו שזה תוצאה של גזרת שמיים. ממש לא, זו גזרת הארץ, אם עמ"י לא ייטיב את מעשיו זה יקרה, אבל אם ישנו וישפרו מעשיהם זה לא יקרה. זה רק נביא אומר. לכן "נביא בקרבך, כמוך, מאחריך, יקים לך ה' אלהיך". זה נביא.

אבל, יכול אדם להסתכל וללכת על המפה ולהגיד: מה אמרתם? בצד ימין יש אוצרות טוב ושפע? הלכתי לשם ולא ראיתי כלום. אני מתנהג כבר תקופה ארוכה ואני 'צדיק ורע לו'... לא מצאתי את האוצר, לא ראיתי את הטוב. ראיתי אנשים שהלכו שמאלה בדרך הרעה ומצאו הרבה דברים יפים והרבה דברים נעימים - על זה אומר לך "תמים תהיה עם ה' אלוהיך", אל תחשוב שאם חיפשת במשך שעותיים או במשך יום שלם את האוצר בשביל הימני ולא מצאת שיש בעיה או טעות. לא! אין טעות. אלא אומר לך הפסוק "תמים תהיה עם ה' אלוהיך" - התהלך עימו בתמימות ובשלמות, ותצפה לו. ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עימו ולחלקו. תדע לך שכשאתה עושה את הצעד הנכון מתחת לאותו מכסה חרס תמצא מרגלית, מתי? לא יודע, אבל תדע לך שזה נמצא רק כאן. למה לא מצאת אותו? לך עימו בתמימות, אל תדאג, אתה צועד בדרך הנכונה ראית או לא ראית זו לא הנקודה. כאן זה השביל הנכון כאן יש את הטוב. כאן תצליח. מתי בדיוק תגלה את האוצר? מתי יפתח לך השער? תחכה ליד הדלת הזו, ייפתח השער לטובה ולברכה כאן ולא במקום אחר. כל מי שראית שנפתח לו שער טוב בצד שמאל אתה טועה, זה שער של פתיון, זה שער של נפילה, אין סיכוי שם לטוב. על זה נאמר "תמים תהיה", אל תחקור עתידות. כמה למה, עזוב. אתה נמצא בצד הנכון.

יש את המעשה המפורסם, בגמרא במסכת סנהדרין שאומרת שמנשה עשה את כל הרע שבעולם, עד שהשכיח את כל התורה מעם ישראל, הגמרא אומרת שמנשה הזה היה עושה להכעיס, הוא היה יודע את בוראו ומתכוון למרוד בו. כל הרע שבעולם. בין אדם לחברו, בין אדם למקום, איך אומר שם הפסוק? "דם נקי שפק", רצח, דברים מזעזעים. מגיע מלך בבל ומגלה את מנשה, ושם אותו בתוך קדרה. מנשה מתפלל, למי? לעבודה זרה... סיים עם כולם, ואמר, עכשיו אתפלל לרבונו של עולם. אם אתה מציל אותי, טוב. ואם לא, אתה כמו כולם. אמר הקב"ה להציל אותו, היו מלאכי השרת סותמים כל שערי שמיים שלא תתקבל תפילתו. הקב"ה חתר לו חתירה, אמרו לו: לזה? אמר להם: אם את זה אני לא מקבל בתשובה אני נועל שערי תשובה בפני כל באי עולם. כל אחד יגיד, חטאתי ועויתי, ולא יקבלו אותי בתשובה... מן השמיים מצילים אותו, החזירו אותו לכסא מלכותו.

זאת אומרת ששערי תשובה לא ננעלו. אנחנו יודעים שקשה לנו לחזור בתשובה, כי יותר קל לפתוח שערי שמיים מלפתוח שערי הלב שלנו. ולמה? יש מדרש רבה בקהלת, שמתאר את האדם איך שהוא קטן, שהוא כמו מלך שנמצא בזבל, ומתהלך כמו סוס וכו' וכשאדם נהיה זקן למה האדם דומה? לקוף. אין כוונת המדרש לפרצוף, חלילה וחס. המדרש מדבר על המעשים של האדם. מה הקשר קוף? אומר האדמו"ר מקוצק, יש אדם שהוא הטבע שלו, אחד כזה שכולו עבודה, ארבע בבוקר יוצא לעבודה, מה אתה ממהר? מה יש לך? לא, הוא קם ועובד. חושב לכבוש את העולם. הזקין ונמצא בפנסיה, הוא קם בארבע, מה יש לו לעשות? כמה זבובים היו הערב בגינה... מה אתה עושה? לאיפה אתה ממהר? הוא התרגל... יש אדם שכשהוא עצבני, הוא היה צעיר והוא חשב שהוא בדרך לכבוש את העולם, על כל גל וגל הוא אומר אני אכבוש את העולם. התבגר ובקושי זז והוא נשאר עצבני, כמה ולמה... הלו, תירגע! מה קרה? ככה הם יתר התכונות. אומר האדמו"ר מקוצק זו כוונת חז"ל שהאדם הוא קוף, כי כשאדם היה צעיר הבנו למה רצת ולמה השתוללת ולמה התנהגת ככה. כי חשבת ודמיינת... אבל אתה התבגרת והבנת שהכל הבל הבלים והכל שטויות ואתה לא מגיע לשום דבר מזה אז למה ככה אתה ממשיך בדרך הזו? למה? התשובה היא כי הוא קוף, קוף שמחקה את עצמו. הוא כבר מבין שזו לא הדרך אבל אין לו מה לעשות כי הוא קוף, הוא התרגל לזה והוא ממשיך באותה דרך, הוא קוף!

אנחנו קופים של עצמינו, עוד לא זקנים אבל קופים של עצמינו. קשה לנו להשתנות. כמה הימים האלה נוראים, ממה הם נוראים? הפשט הוא שהם נוראים כי אדם יכול להשיג בהם המון, ויש לך כאן את עסקת חייר. ימים נוראים, זה משהו. אבל יש חושבים שהם נוראים כי צריך להשתנות, איזה פחד, תשאיר אותי כמו שאני ועזוב אותי אני לא רוצה להשתנות. כאן הנקודה. אנחנו לא נהיה קופים. באותה דרך ואותו דבר ואותו מעשה ואותה התנהגות.

נשים את האמת על השולחן, איך המצב שלנו? אם המצב הגשמי לא היה משהו היינו פותחים את התקרה מצעקות. אבל ב"ה הבריות בסדר, הפרנסה בסדר, בין אדם לחברו, היחס עם החברים, בסדר, איך זה, בסדר... עוד 15% חבל לך על הזמן כבשתי את היעד. אבל איך המצב? לא הכי גרוע. אם לא הכי גרוע, מה אני צריך יותר. הכל טוב. מה זה הכל טוב? תמיד צריך להיות יותר טוב. אבל המצב הוא לא כזה קטסטרופה אז בסדר. עוד ראש השנה מגיע, בסדר, מה קרה... על מה הלחץ? על מה אנשים נמצאים בסטרס? הכל טוב... ככה זה בתוך הלב שלנו, היצר הרע בלחש שאף אחד לא ישמע אומר לנו את זה בתוך הלב.

אחד קנה כרטיס רב קו חופשי חודשי, איזה יופי. היום יש כל פעם תזכורת, נכנסת לאוטובוס והתיישבת ויש לך קול מדבר... גם מי שיש לו חופשי חודשי צריך לתקף. אבל לפני שהמציאות את ההקלטות האלה היה תענוג, קנית חופשי לחודש שלם, ואתה נכנס לאוטובוס והכל בסדר. לא מתקף, לא כלום, יש לך חופשי... אדם יבוא פקח ומבקר, מוציאים לו את הכרטיס והכל בסדר. יש אחד שכל יום נוסע בשעה 19:00 לעבודה, יושב במקום הראשון ומפטפט עם הנהג, במשך חודש שלם. נכנס ויושב. לא מציג ולא כלום. יום אחד, מגיע הראשון לחודש, "בראשון באחד לחודש..." הנהג אומר לו אתה רוצה לקנות כרטיס? אומר לו: לא, אני מסודר, הכל בסדר... הוא יושב ומגיע המבקר. אומר לו: הנהג הכרטיס שלי... המבקר מסתכל, זה החודש שעבר. מה חודש שעבר? יש לי חזקה! עלו כאן שלושה או ארבעה מבקרים לפניך וכולם אמרו שהכל בסדר. תשאל את הנהג, אני בוקר וערב וצהריים נוסע והכל בסדר. אתה פתאום מהפך את הדבר? מה אתה חושב את עצמך יותר טוב מכולם? מה? המבקר אומר לו: עד אתמול נסעת

כי קנית כרטיס לחודש, אין בעיה. אבל להיום צריך כרטיס חדש! מה שלא קנית לא נוסעים אפילו לא מטר, אפילו לא תחנה אחת. שבבין, שכל מה שיש לנו כי כתבו לנו את זה בכרטיס שלנו בשנה שעברה בראש השנה. לשנה הבאה זה שנה חדשה, צריך לכתוב מחדש בכרטיס. מה שלא כותבים, אין כלום. המסך חלק! אנשים חושבים שהכל מובן מאליו, היינו ונסענו... למה לחשוב שיהיה משהו? חס ושלום, למה להיות פסימי? לא אדוני, אתה טועה! בלי שיהיה כתוב שיהיה לראובן נעליים לא יהיה לראובן נעליים, שום דבר הוא לא מובן מאליו, אל תחשוב! בלי זה אין כלום.

צריך לקנות כרטיס חדש, אם לא קונים כרטיס זה לא עובר מאליו, המנוי לא ממשיך. צריך לכתוב כרטיס חדש. אם הוא יחליט מה לכתוב וכמה לכתוב, זה לא יודעים, אבל דבר אחד בטוח הוא שצריך כרטיס חדש, זה לא על אוטומט. וזה בעצם יום ראש השנה. ראש השנה זה יום שבו צריך לקנות כרטיס חדש. סיפר הרב קלמן בר, הרב הראשי לישראל. הוא היה באנטוורפן, היה שם הרב טוביה וייס שנפטר לפני שנתיים. היתה רכבת ילדים, רכבת שבעמל וטורח אנשים שלמו הרבה כסף לגרמניה שתשחרר איזו רכבת של ילדים לאנגליה, ילדים קטנים ששחררו אותם בזמן המלחמה. נסעה רכבת שלמה לאנגליה. הרב טוביה וייס היה אחד מאותם ילדים ופיזרו אותם במשפחות שגידלו אותם ועשו בשבילם בית ספר, וממשלת אנגליה היתה משלמת על כל אותם הילדים. יום אחד הודיעו שמלך אנגליה עומד לבוא ולראות ולבקר את הילדים בבית הספר. כולם הגיעו מוקדם וכולם היו לבושים ומצוחצחים, ועמדו כמו בובות שעווה ומחכים ומוכנים, מחכים ומחכים... עד שפתאום מגיע הרכב של המלך. כמובן שעם כל התפאורה מסביב, ומיד אחריהם שריקות וחצוצרות, והרב וייס מספר, שהוא מסתכל על זה הילד שלידי לומר לו הנה תראה עכשיו המלך עומד להגיע, אבל הילד לידי נעלם. איפה הוא?! הרכב של המלך ממשיך לנסוע ופתאום אני רואה את הילד הזה, רץ אל תוך השביל שהמלך נוסע בו, הנהג של המלך עצר בחריקה והילד דופק בחלון של המלך. הרב טוביה וייס מספר שכולם היו מבוהלים... המלך פתח את הדלת, הילד דיבר כמה מילים עם המלך וחזר בחזרה. איזה עונש הולך לקבל הילד הזה...

מספר הרב וייס: למחרת שאלתי את הילד, תגיד לי מה עשית? הוא אומר לרב וייס: לא רציתי לספר לאף אחד, אתה חבר שלי רק לך אני אספר. **אמרתי למלך, תודה רבה לך שהצלת אותי, שאני חי, שמאות אלפי ילדים נשרפים שם, אבל תדע לך המלך שכל לילה אני ישן רק דקות בודדות כי אני בן יחיד להורים שלי, וכל לילה על הכרית שלי אני בוכה ובוכה, ועוד בוכה ועוד בוכה, כל הלילה עד הבוקר. עד שאני נרדם דקות בודדות בכל לילה. כי אני חושב איפה אמא שלי ואיפה אבא שלי. המלך שאל אותי: מי זה אבא ואמא שלך? ואמרתי לו. המלך אמר, טוב בסדר. והשיחה הסתיימה.**

אחרי שבוע, קורא המנהל לאותו ילד. הילד הזה ידע מה מחכה לו בחדר המנהל.. איזה עונש... ילד כזה חוצפן. דופקים בדלת של הכיתה וקוראים לאותו ילד "המנהל קורא לך תבוא אליו לחדר..." הילד הזה השתתק. אי אפשר היה ללכת, הוא לא יכל ללכת ברגליו מרוב פחד! אומר הרב טוביה וייס, ניגשו אליו ותפסו אותו והרימו אותו אל המנהל. דופקים בדלת של המנהל פותחים את הדלת, והילד רואה את אבא ואמא שלו!!! המלך של אנגליה הביא אותם. הוא רץ אליהם וחייב אותם ונישק אותם ובכו. אומר הרב טוביה לרב קלמן בר: הילד ניצל את הרגע שהיה שם ליד המלך, ויש לו אבא ואמא חיים, הם עלו וגרו בארץ ישראל. **אני ואחרים פספסנו את אותו רגע!**

זה יום ראש השנה. יש לך את הרגע, המלך עובר, אם אנחנו באים לקב"ה ואומרים לו רבש"ע אנחנו רוצים להיות קרובים אליך, תמים תהיה עם ה' אלוהיך, אבא שבשמיים חטאנו עווינו פשענו אבל אנחנו רוצים להיות איתך בחלק שלך, רוצים להיות קרובים אליך, השיבנו ה' אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם. ואז נזכה לשנה טובה ולחיים טובים, בואו נתפלל ונשפוך דמעות לפני הקב"ה כתבנו לחיים מלך חפץ בחיים! מלך חפץ בחיים! הוא רוצה לתת לנו ואנחנו מתקרבים אליו וחוזרים בתשובה וכל אחד ואחד יודע כמה הוא צריך להתחזק ובעזרת ה' יתברך אנחנו מקבלים עלינו עול של תשובה לקרב לאבא שבשמיים והקב"ה יכתוב את כל עמ"י לשנה טובה ולחיים טובים אמן ואמן.

לקבלת העלון במייל, וכן ליצירת קשר – A0733718074@gmail.com

עורך העלון: הרב שלמה נחום. ביקורת: הרב יצחק מאזוז